

Tarptautinis bestseleris

MIGRACIJOS

romanas

Ypatinga, grožio ir nevirties kupina knyga.

Emily St. John Mandel

CHARLOTTE McCONAGHY

baltos lankos

Charlotte McConaghy

Migracijos

romanas

Iš anglų kalbos vertė Jovita Groblytė-Hazarika

baltos lankos

1

Gyvūnai miršta. Netrukus čia liksime vieni.

Kadaise uolėtoje laukinėje Atlanto vandenyno pakrantėje mano vyras aptiko audrašauklių koloniją. Tą naktį, kai jis mane ten nusivežė, nežinojau, jog tai vieni paskutinių šios rūšies paukščių. Žinojau tik tiek, kad jie pykstasi nakčiai įsitaisę savo urvuose ir drąsiai nardo po mėnulio nušviestus vandenis. Kurį laiką praleidome kartu su jais, ir per tas kelias tamsias valandas mums pavyko apsimesti, kad esame kaip jie, tokie pat laukiniai ir laisvi.

Kadaise, gyvūnams nykstant – ne vien tik niūrios ateities pranašystėse, o iš tikrųjų, čia ir dabar, kai galėjai matyti ir jausti, kaip jie masiškai nyksta mūsų akyse, – aš nusprendžiau keliauti paskui paukštį per vandenyną. Gal tikėjaisi, kad jis mane nuves ten, kur pasislėpė visi tos rūšies gyvūnai, visi, kuriuos įsivaizdavome pražudę. Gal tikėjaisi atrasti tą žiaurią priežastį, kuri mane visada vertė nosisukti ir nuo žmonių, ir nuo vietų, ir nuo visko. O gal tiesiog tikėjaisi, kad ta paskutinė paukščio migracija man parodys vietą, kurioje galėčiau pritapti.

Kadaise būtent paukščiai pagimdė nuožmesnę mane.

GRENLANDIJA
PERĖJIMO SEZONAS

Man nusišypso sėkmė, ir aš pamatau, kai tai įvyksta. Ji plaka sparnais į plauko plonumo vielą, o krepšys jai virš galvos švelniai užsidaro.

Atsisėdu tiesiau.

Iš pradžių ji nereaguoja. Bet kažkaip supranta, kad pateko į nelaisvę. Pasaulis aplinkui pasikeitė šiek tiek, o gal smarkiai.

Einu artyn iš lėto, kad neišgąsdinčiau. Skruostus ir nosį kandžioja švilpiantis vėjas. Ant apledėjusių uolų sutūpę ir ore ratus suka jos gentainiai, kurie skuba manęs išvengti. Batai girgžteli, ir pamatau jos pasišiaušusias plunksnas, tą neužtikrintą pirmąjį plastelėjimą, tą „ar – man – bandyti – išsivaduoti“ akimirką. Lizdas, kurį ji susisuko kartu su savo patinu, yra labai paprastas – į uolos plyšį prikaišiota saujelė žolių ir šakelių. Jai jo nebereikia, – jaunikliai jau patys gali nardydami susirasti maisto, – bet ji, kaip ir visos motinos, ten sugrįžta negalėdama paleisti. Sulaikiusi kvėpavimą tiesiu ranką link krepšio. Ji vieną kartą plasteli, staiga bando priešintis, aš šalta ranka suimu jos kūną ir sparnai nurimsta.

Dabar reikia paskubėti. Bet aš treniravausi, todėl pavyksta paskubomis užnerti jai ant kojos kilpą, pastumti virš sąnario į viršų, po plunksnomis. Ji išleidžia man puikiai pažįstamą garsą, tokį patį, kokį aš beveik kasnakt išleidžiu sapnuose.

– Atsiprašau, jau beveik baigėme, jau beveik.

Pradedu drebėti, bet nesustoju, dabar jau per vėlu, tu ją prilietei, paženklinai, primetei savo žmogiškąjį aš. Kaip tai pasibjaurėtina.

Plastikas prisitvirtina prie jos kojos, ir siūstuvus vietoje. Jis sublyksi duodamas ženklą, kad veikia. O kai jau susiruošiu paleisti, ji staiga visiškai nurimsta ir po savo delnu pajuntu jos širdies plakimą.

Tas *tuk tuk tuk* mane sustabdo. Toks greitas ir trapus tuk-sėjimas.

Jos snapas raudonas, lyg būtų pamirkytas į kraują. Dėl to atrodo, kad ji stipri. Padedu ją atgal į lizdą ir atsargiai atsi-traukiu kartu su narvu. Noriu, kad ji pultų į laisvę, kad imtų plasnėti it pašėlusiai, ir štai – ji šlovingai pakyla. Prie snapo priderintos raudonos pėdutės. Juoda aksominė kepuraitė. Į dvi vienodas dalis perskirta uodega ir tie sparnai, tie aštrūs jų kraštai, toji elegancija.

Žiūriu, kaip ji suka ratą ore bandydama suprasti, kas tas prie jos pritvirtintas naujas daiktas. Siūstuvus netrukdo, – jis vos nago dydžio ir labai lengvas, – bet jai jis nepatinka. Ji staiga neria žemyn link manęs ir spygteli. Krūptelėjusi išsiviepiu ir prisidengiu veidą, bet ji daugiau nebepuola. Sugrįžta į savo lizdą ir įsitaiso taip, lyg ten vis dar gulėtų kiaušinis, kurį reikia saugoti. Lyg per tas paskutines penkias minutes nieko nebūtų įvykę.

Aš čia pati viena jau šešios dienos. Praeitą naktį lietus ir vėjas nuplėšė mano palapinę, kai gulėjau, ir nuskraidino į jūrą. Viršugalvis ir rankos daugiau nei tuziną kartų sukapotos paukščių, kurie laikomi pačiais atsargiausiais dangaus gyventojais. Bet mano pastangas vainikuoja trys sužieduotos poliarinės žuvėdros. O venose pilna druskos.

Norėdama dar kartą žvilgtelėti stabteliu kalvos viršuje, ir vėjas akimirką nurimsta. Aplinkui driekiasi akinanti ledo

platybė, kraštuose juodas ir baltas vandenynas, tolumoje – pilkas horizontas. Pro šalį net ir dabar, pačiame vasaros įkarštyje, iš lėto plaukia žydro ledo lytys. O baltame danguje ir pažeme skraido tuzinai poliarinių žuvėdrų. Gali būti, kad jos paskutinės pasaulyje. Jeigu sugebėčiau likti vienoje vietoje, turbūt pasilikčiau čia. Bet paukščiai nepasiliks, o su jais ir aš.

Nuomotame automobilyje palaimingai šilta – šildymas veikia visu pajėgumu. Laikau sušalusias rankas virš ventiliatoriaus ir jaučiu, kaip dilgčioja oda. Ant keleivio sėdynės guli aplanakas su popieriais, ir aš apgraibomis juos peržiūriu ieškodama vardo. Enisas Malonis. Laivo „Saghanis“ kapitonas.

Kreipiausi į septynių skirtingų laivų kapitonus, ir man atrodo, kad tą pačią akimirką, kai išvydau šio paskutinio laivo pavadinimą, išprotėjusi dalis manęs panoro, kad visi kiti atsakytų. *Saghani* inuitų kalba reiškia „varnas“.

Peržiūriu faktus, kuriuos pavyko sužinoti. Malonis gimė Aliaskoje prieš keturiasdešimt devynerius metus. Žmona Syrša ir du maži vaikai. Jo laivas vienas iš paskutinių legaliai gavo leidimą žvejoti Atlanto silkes – tuo jis ir užsiima su savo septynių žmonių igula. Pagal prielaukos tvarkaraštį, „Saghanis“ turėtų stovėti Tasylake dar dvi naktis.

Į GPS įsivedu Tasylaką ir iš lėto leidžiuosi į šaltą kelią. Iki miesto teks važiuoti visą dieną. Palieku poliaratį ir keliauju į pietus mąstydamą apie tai, kaip pradėti pokalbį. Manęs nepriėmė nė vienas kapitonas, į kurį kreipiausi. Savo laivuose jie negali pakęsti neapmokytų svetimų žmonių. Ir nemėgsta trikdyti rutinos, keisti maršrutų – sužinojau, kad jūreiviai yra prietaringi žmonės. Įpročių vergai. Ypač dabar, kai jų gy-

venimo būdai gresia pavojus. Taip kaip mes nuolat žudome dangaus ir žemės gyvius, žvejai beveik iki galo išžvejojo visą jūrą.

Man šiurpsta oda nuo minties, kad teks būti viename iš tokių negailestingų laivų su žmonėmis, kurie niokoja vandenyną, bet aš nebeturiu nei pasirinkimo, nei laiko.

Dešinėje driekiasi žalias laukas, pilnas baltų dėmių, kurias iš pradžių palaikau medvilnės stiebais, bet viskas liejasi tik dėl lekiančio automobilio; iš tikrųjų tai dramblio kaulo spalvos laukinės gėlės. Kairėje – į krantus besidaužanti tamsi jūra. Kitas pasaulis. Galėčiau pamiršti savo sumanymą, bandyti ignoruoti poreikį jį įvykdyti. Susirasti kokią nors seną trobelę ir ten nutūpti. Užsiimti sodininkyste, vaikštinėti ir stebėti, kaip palengva nyksta paukščiai. Mintis šmėkšteli ir išnyksta. Saldumas tuoj apkarstų ir netgi tokia dangaus platybė kaip ši netrukus taptų panaši į narvą. Aš nepasiliksiu; net jei ir galėčiau tą padaryti, Naelas man niekada neatleistų.

Užsisakau pigų viešbučio kambarį ir numetu kuprinę ant lovos. Grindys pridengtos šlykščiu geltonu kilimu, bet pro langą matosi fjordas kalvos papėdėje. Už vandens ruožo stūkso sniego gyslomis išvagoti pilki kalnai. Sniego mažiau nei anksčiau. Pasaulis šiltėja. Kol pasileidžia kompiuteris, nusiprausiu sūrų veidą ir išsivalau apsisėlusius dantis. Labai noriu nueiti į dušą, bet pirmiausia turiu užrašyti, ką nuveikiau.

Smulkiai aprašau, kaip sužiedavau tris žuvėdras, giliai įkvepiu ir iš jaudulio sulaikiusi kvėpavimą atidarau programinę sekimo įrangą. Pamačius blyksinčią raudoną švieselę apima palengvėjimas. Neturėjau nė menkiausio supratimo, ar

pavyks, bet štai – trys maži paukšteliai skris žiemoti į pietus ir, jeigu viskas eisis pagal planą, kartu pasiims ir mane.

Nusipraususi, nusišveitusi ir šiltai apsirengusi įsikišu kelis popieriaus lapus į kuprinę ir einu į lauką, trumpam stabteliu registratūroje pasiteirauti administratorės, kur yra geriausias miestelio baras. Ji mane įvertina, turbūt bandydama nuspręsti, kokio amžiaus kategorijos pramogas rekomenduoti, ir pasiūlo užsukti į barą prieplaukoje.

– Ten yra ir „Klubben“, bet man atrodo, kad jums ten bus... per greitai, – sako ji ir sukikena.

Nusišypsau ir pasijuntu labai garbaus amžiaus.

Keliauju per kalvotą ir mielą Tasyląką. Nelygioje vietoje išsibarstę raudoni, mėlyni, geltoni nameliai taip skiriasi nuo žemiško pasaulio apačioje. Jie išmarginę kalvas it linksmi žaislai; žiūrint į šiuos didingus kalnus viskas aplinkui atrodo tarsi sumažinta. Dangus yra dangus, bet čia jo kažkodėl vis tiek atrodo daugiau. Jis didesnis. Prisėdusi kurį laiką stebiu fjordą skrodžiančius ledkalnius, o iš galvos neišeina žuvėdra ir delne tuksinti jos širdutė. Iki šiol jaučiu tą *tuk tuk tuk* ir prispaudusi ranką prie krūtinės įsivaizduoju, kaip mūsų pulsas muša į taktą. Pradedu nejausti savo nosies, todėl pasuku į barą. Galėčiau lažintis iš visko, ką turiu (nors šiuo metu tai nelabai daug), kad jeigu mieste prisišvartavęs žvejybinis laivas, tai jūreiviai visą laisvą laiką, kol nemiegos, pils iki žemės graibymo.

Nepaisant to, kad jau vėlus vakaras, saulė vis dar ryški – šiuo sezono metu ji apskritai iki galo nenusileidžia. Šalia baro kartu su tuzinu prie vamzdžių pririštų snūduriuojančių šunų stovi į sieną pasirėmęs pagyvenęs vyras. Sprendžiant iš to, kad

jis tik su marškinieliais ir be švarko – vietinis. Man šalta į jį net žiūrėti. Besiartindama pamatau kažką ant žemės ir pasilenkiu pakelti pinigines.

– Ar ji jūsų?

Keli šunys pabunda ir nužvelgia mane klausiančiu žvilgsniu. Vyras padaro tą patį, ir aš pamatau, kad jis ne toks jau senas, kaip galvojau, o be to, dar ir visiškai girtas.

– *Uteqqissinnaaviuk?**

– Hmm... Atsiprašau. Tiesiog...

Vėl parodau pinigines.

Ją pamatęs jis nušvinta ir visa burna nusišypso. Stulbinamai šiltai.

– Angliškai?

Linkteliu.

Jis paima pinigines ir įsikiša į kišenę.

– Ačiū, meile.

Jis amerikietis, jo gilus balsas skamba lyg tolimas, vis garsėjantis dundėjimas.

– Nevadink manęs meile, – švelniai atsakau ir vogčiomis bandau geriau į jį įsižiūrėti. Iš po pražilusių plaukų ir tankios juodos barzdos matyti penktąją dešimtį baigiančio, o ne šešiasdešimtmečio vyro veidas, kaip pasirodė iš pirmo žvilgsnio. Aplink apsiblaususias akis pilna raukšlelių. Aukštaūgis ir kiek pakumpęs, tarsi visą gyvenimą būtų stengęsis atrodyti mažesnis. Jis didelis. Jo rankos ir pėdos, pečiai ir krūtinė, nosis ir pilvas kažkokie dideli.

Vyriškis šiek tiek susvyruoja.

* Pakartok, prašau (grenl.).

– Gal padėti kur nors nukakti?

Jis ir vėl nusišypso. Atidaro duris ir uždaro mane įleidęs.

Nedideliame priemyje nusimetu striukę, skarą, kepurę, pirštines ir viską pakabinu taip, kad būtų paruošta išeinant. Šiose snieguotose šalyse egzistuoja vietinis šiltų rūbų nusi-vilkimo ritualas. Triukšmingame bare moteris pianinu groja ramią muziką, o pačiame centre spragsi židiny. Vyrai ir mo-terys išsibarstę prie stalų ir ant sofų po aukštomis lubomis su sunkiomis medinėmis sijomis, o keletas jaunuolių kampe žaidžia biliardą. Baras daug šiuolaikiškesnis nei didžioji dalis neabejotinai žavingų aludžių, kuriose teko lankytis atvykus į Grenlandiją. Užsisakau taurę raudonojo vyno ir keliauju link aukštų kėdžių prie lango. Iš čia galiu dar kartą apžiūrėti fjordą – viduje tą padaryti lengviau. Tik aš nelabai moku būti viduje.

Peržvelgiu nuolatinis lankytojus, ieškodama grupelės vyrų, kurie galėtų būti „Saghanio“ įgula. Niekas pernelyg neiš-siskiria – vienintelė gana didelė grupelė yra mišri, vyrai ir mo-terys žaidžia „Protų mūši“ ir gurkšnoja stipriuosius gėrimus.

Vos spėjusi gurkštelėti savo pernelyg brangaus vyno vėl pamatau jį, tą vyrą iš lauko. Dabar jis apačioje, prie pat van-dens, vėjas plaiksto jo barzdą ir čaižo nuogas rankas. Smalsiai stebiu, kaip jis eina tiesiai prie fjordo ir staiga dingsta po van-deniui.

Slysdama nuo kėdės vos neišlieju savo vyno taurės. Nė ženklo, kad jis išnirtų į paviršių. Nei dabar, nei dabar, nei da-bar. Dieve, jis tikrai neišnyra. Išsižioju šaukti, bet burna tuoj užsičiaupia. Pasileidžiu bėgti. Laukan pro duris, žemyn me-diniais laiptais, kurie taip apledėję, kad vos nenugarmu ant

užpakalio į šaltą purviną pakrantės dumblą. Kažkur netoliese aukštu tonu paniškai amsi šuo.

Per kiek laiko galima mirtinai sušalti? Tokiame vandenyje greitai. O jis dar neiškilo į paviršių.

Neriu į fjordą ir...

Ak!

Siela išskrenda per kūno poras.

Šaltis pažįstamas ir negailestingas. Jis sugriebia mane ir trumpam įspeičia į celę, dažytą akmeninę celę, kurią pažįstu lyg meilųžį, nes joje praleidau ketverius metus, ir kai šaltis mane ten vėl sugražina, aš pernelyg daug brangių sekundžių praleidžiu norėdama numirti, norėdama, kad viskas baigtųsi čia ir dabar, nebegaliu ilgiau laukti, manyje nebeliko nė dalelės, kuri nebūtų priėjusi galo...

Trinktelėjus į plaučius sugrižta blaivus protas. Liepiu sau judėti. Visada buvau pripratusi prie šalčio – anksčiau du kartus per dieną plaukiodavau, bet tai buvo taip seniai, kad jau pamiršau, pasidariau pernelyg išglebusi. Su savo permirkusių drabužių sluoksniais spiriuosi link didžiulio kūno apačioje. Jo akys užmerktos, jis sėdi fjorde ant dugno ir atrodo bauginamai ramus.

Iš lėto ištiesiu ranką, norėdama suimti jį už pažastų. Atsispiriu į dugną ir su galingu įkvėpimu išstempiu jį į paviršių. Jis ima judėti, giliai įkvepia ir paėmęs mane ant rankų lyg niekur nieko brenda per vandenį, tarsi tai ne aš, o jis mane būtų išgelbėjęs, ir kaip, po velnių, tai įvyko?

– Ką tu *darai*? – šnopšdamas klausia.

Akimirką nieko neatsakau; man taip šalta, kad net skauda.

– Tu skendai.

– Aš tik panėriau norėdamas prasiblaivyti!

– Ką? Ne, tu... – užsirioglinu aukščiau ant kranto. Pamažėle ima aiškėti visas vaizdas. Dantys taip kalena, kad pradėjusi juoktis turbūt atrodau kaip lunatikė. – Galvojau, kad reikia pagalbos.

Nelabai suprantu, kokios logikos vedama čia atsidūriau. Kiek ilgai laukiau prieš pasileisdama bėgti? Kiek laiko jis išbuvo po vandeniui?

– Šįvakar jau antrą kartą, – sako jis. O tada: – Atsiprašau. Meile, tau reikėtų sušilti.

Iš baro ir daugiau žmonių išėjo pažiūrėti, koks čia sąmyšis. Visi grūdasi balkone ir atrodo sutrikę. Vaje, kokia gėda. Vėl nusijuokiu, bet tas juokas primena švokštimą.

– Bose, ar viskas gerai? – sušunka kažkas australietišku akcentu.

– Taip, – atsako vyras. – Nesusipratimas.

Jis man padeda atsistoti. Viduje jaučiu tik šaltį ir, velniai griebtų, skausmą. Anksčiau esu patyrusi tokį šaltį, bet ne taip ilgai. Kaip jis taip tvirtai stovi?

– Kur tu apsistojusi?

– Tu taip ilgai išbuvai po vandeniui.

– Geri plaučiai.

Klupdama užsiropščiau aukštyn ant kranto.

– Sušilsiu.

– Ar reikia...

– Ne.

– Ei!

Stabtelėjusi atsigrėžiu per petį.

Jo rankos ir lūpos mėlynos, bet atrodo, kad jam tai visiškai nerūpi. Mūsų akys susitinka.